

Kvalitativna istraživanja u društvenim znanostima i humanoj ekologiji

Aleksandar Halmi

Pravni fakultet u Zagrebu

Josipa Crnoja

Studijski centar socijalnog rada Pravnog fakulteta u Zagrebu

Sažetak

Kvalitativna istraživačka metodologija ima dugu i odvojenu povijest u sklopu primijenjenih društveno-humanističkih znanosti. U sociologiji, monografske studije »Čikaške škole« u razdoblju između 1920–30-ih godina utvrdile su važnost kvalitativnih istraživanja za studij pojedinaca, skupina i zajednica. U socijalnoj antropologiji spominju se studije Boasa i Malinowskog koji posebno ističu važnost terenskog istraživačkog rada. Uskoro se kvalitativna istraživanja šire i na druga disciplinarna područja te se počinju primjenjivati gotovo u svim aplikativnim društvenim znanostima. Kvantitativna metodologija koja je dosad bila dominantna u ovom području ne može potpuno odgovoriti na ova složena pitanja. Holistički pristup humanoj ekologiji zahtijeva triangulaciju metodologija. Nakon kraćeg uvoda u područje kvalitativnih istraživanja, razrađuju se neke temeljne značajke, povijesni okvir, proces i temeljni postulati kvalitativnih istraživanja.

Ključne riječi: humana ekologija, kvalitativne metode, paradigme, strategije istraživanja

1. TEMELJNE ZNAČAJKE KVALITATIVNOG ISTRAŽIVANJA

Kvalitativna istraživanja su specifično područje istraživanja sa svojim vlastitim legitimitetom. Kvalitativna istraživanja objedinjuju kompleksnu i međusobno povezanu skupinu srodnih termina, koncepata i pretpostavki. Tu se uključuju različite istraživačke paradigme i perspektive vezane uz pozitivizam, postpozitivizam, modernizam i postmodernizam. Postoji vrlo detaljna literatura o mnogim metodama i pristupima koje pripadaju pod okrilje kvalitativnih istraživanja. Kvalitativna istraživanja imaju svoju specifičnu povijesnu tradiciju i vezana su za pet povijesnih »momenata«, od kojih je svaki na svoj način obilježio razvoj kvalitativne paradigme u društvenim znanostima. U ovakvom specifičnom povijesnom i socijalnom kontekstu teško je dati jednu jedinstvenu generičku definiciju kvalitativnih istraživanja. Bilo koja definicija koja se uzme u razmatranje mora uzeti u obzir ovo kompleksno područje metodologije. No, kao polazište potrebno je dati jednu opću definiciju kvalitativnih istraživanja **kao multiparadigmatski i multimetodski usmjerenih istraživanja koja uključuju naturalistički i interpretativni pristup predmetu proučavanja**. To znači da kvalitativna istraživanja uvijek proučavaju subjekte u svojem povijesnom i socijalnom kontekstu nastojeći razumjeti i interpretirati smisao ili značenje njihovih radnji, doživljaja i svakodnevnog iskustva, što pristaje i načinima istraživanja u području humane ekologije. Kvalitativne istraživačke studije uključuju različite teoretske paradigme i strategije istraživanja kao i metode prikupljanja i analize empirijskog materijala od konstruktivizma i interpretizma, kritičke teorije, fenomenologije, etnometodologije,

akcijskih istraživanja do dubinskog intervjua i sudjelujućeg promatranja. Svi ovi pristupi opisuju subjekt iz njegove perspektive u sklopu danog povijesnog i socio-kulturnog konteksta istraživanja. Navodimo nekoliko značajki QR.

1.1 Kvalitativni istraživač kao »bricoleur«

Multipla metodologija kvalitativnih istraživanja može se označiti kao umijeće svega, a kvalitativnog istraživača kao sveznadarsku osobu koja raspolaže različitim vještinama i znanjima međusobno povezanih u praksi rješavanja problemskih situacija ljudi. Rješenje problema rezultat je primjene višestrukih metoda.

1.2 QR kao središte multiplih metoda i istraživačkih programa

Kvalitativna istraživanja kao niz međusobno povezanih hermeneutičkih praksi ne privilegiraju niti jednu metodologiju posebno. Višestruka namjena različitih metoda i tehnika u praksi otežava istraživačima da se slože oko jedne jedinstvene definicije kvalitativnih istraživanja. Nelson (1992) je pokušao dati jednu generičku definiciju: »Kvalitativna istraživanja su interdisciplinarno, transdisciplinarno, a ponekad i kontradisciplinarno područje«. U skladu sa strategijama znanstvenog istraživanja u području humane ekologije, u osnovi, kvalitativna istraživanja žele postići naturalističku perspektivu i interpretirati značenje svakodnevnog iskustva ljudi u određenom socijalnom kontekstu, zbog čega su multiparadigmatski i multimetodski usmjerena istraživanja. Taj je kontekst prožet, s druge strane, socijalnim i političkim kontroverzijama. Kvalitativna istraživanja istodobno obuhvaćaju dvije tenzije. S jedne strane ona su postmodernistička i poststrukturalistička, interpretativna i konstruktivistička, dok su s druge strane usko definirana pozitivističkom i postpozitivističkom paradigmom koju obilježava neofunkcionalizam i sustavna teorija.

1.3 Otpori kvalitativnoj metodologiji

Akademski i disciplinarni otpori kvalitativnom istraživanju otkrivaju politiku koja je usađena u ovo polje diskursa. Kvalitativni istraživači nazivaju se »mekim« znanstvenicima ili paraznanstvenicima, jer strategije kojima se služe nemaju mogućnost izvođenja pravog eksperimenta kao prirodoslovne znanosti. Programi istraživanja koji se prakticiraju prožeti su subjektivizmom i meta-teorijama. Ona predstavljaju interpretativnu i kritičku politiku marksističke i humanističke provenijencije. Svi otpori dolaze uglavnom iz smjera pozitivističke i postpozitivističke metodologije.

1.4 Kvalitativna nasuprot kvantitativnoj metodologiji

Fundamentalna distinkcija u metodologiji društvenih istraživanja je u uporabi kvalitativnih i kvantitativnih metoda istraživanja. Obje metode nastoje opisati, objasniti, razumjeti i interpretirati kompleksnu socijalnu stvarnost. Radi se, dakle, o dva pristupa koji su komplementarni. Razlike, dakako, postoje u filozofskim korijenima i epistemološkim izvorima. Kvantitativne metode imaju svoje uporište u engleskoj analitičkoj filozofiji i logičkom pozitivizmu Bečkog kruga, dok kvalitativne istraživačke metode potječu iz njemačke povijesne škole koja je snažno inaugurirala hermeneutičku filozofiju i sociologiju.

1.5 Različiti stilovi istraživanja

Kvalitativno se istraživanje razlikuje od kvantitativnog u pet bitnih momenata:

1. upotrebi pozitivističke i postpozitivističke metodologije;
2. prihvaćanju postmodernističkog senzibiliteta;
3. istraživanju subjekta iz njegove perspektive unutar njegovog povijesnog, socijalnog i kulturnog konteksta;
4. istraživanju svijeta svakodnevnog života;
5. osiguranju bogatih deskripcija kvalitativnog istraživača.

1.6 Relevantne značajke teoretskih pozicija

Premda postoje temeljne razlike između različitih paradigmatičkih okvira i teoretskih stajališta, postoje ipak neke zajedničke značajke koje se mogu sistematizirati u četiri točke:

1. razumijevanje kao epistemološko načelo;
2. rekonstrukcija studije slučaja kao polazište;
3. konstrukcija socijalne zbilje kao temelj istraživanja,
4. tekst kao glavni empirijski materijal.

2. KRATKA POVIJEST KVALITATIVNIH ISTRAŽIVANJA

Ovdje možemo dati samo kratki povijesni pregled kvalitativnih istraživanja. Kao što je poznato kvalitativne metode se već dugo primjenjuju u psihologiji. Wilhem Wundt primjenjuje metode deskripcije i razumijevanja u svojoj »folk–psihologiji«. Ubrzo nakon toga pojavljuju se brojne monografske studije koje su usmjerene na tzv. *case–study* istraživanje. U američkoj sociologiji, biografske metode, studij slučaja i zajednice, kao i mnoge druge monografije koje su opisivale svakodnevni život ljudi u lokalnim zajednicama bile su središnje istraživačke strategije koje su značajno utjecale na razvoj Čikaške škole urbane sociologije 30–ih i 40–ih godina prošlog stoljeća. U njemačkom govornom području Jürgen Habermas (1967) prvi prepoznaje različite tradicije i istraživačke strategije koje se razvijaju u američkoj sociologiji, a koje su vezane uz radove Goffmana, Garfinkela, Blumera i dr. Tako su Goffmanova dramaturška metoda, Garfinkelova etnometodologija i Blumerov simbolički interakcionizam snažno utjecali na razvoj kvalitativnih istraživanja u Njemačkoj. Istodobno se razvijaju istraživačke metode vezane uz metodologiju utemeljene teorije Glasera i Straussa (1967). Krajem 70–ih i početkom 80–ih razvijaju se brojne tehnike za prikupljanje i analizu empirijskog materijala među kojima se posebno ističe: dubinski intervju i sudjelujuće promatranje, a od analitičkih postupaka posebno se ističe razvoj objektivne hermeneutike, fenomenološke analize, diskurzivne analize i kvalitativne analize sadržaja. Primjena ovih metoda urodila je bogatom istraživačkom praksom u svim disciplinarnim područjima u Njemačkoj. U američkoj sociologiji, Denzin i Lincolnova (1994) navode pet karakterističnih »momenata« u razvoju kvalitativnih istraživanja. To su:

1. **tradicionalno razdoblje**, koji započinje ranih 1920–ih i traje do drugog svjetskog rata. Odnosi se na istraživanja socijalnih antropologa (Malinovski, Boas, Mead i dr.) i ranu etnografiju Čikaške škole;

2. **modernističko razdoblje** koje traje do kasnih 70–ih godina u kojem pratimo pokušaje formaliziranja postupaka kvalitativnih istraživanja (Glaser i Strauss, 1967);

3. **faza nejasnih žanrova** u kojoj pratimo bogat razvoj različitih paradigmi i stilova istraživanja (Geertz, 1983);

4. **kriza predstavljanja** koja je vezana uz pojačavanje sukoba između predstavnika kvalitativne i kvantitativne metodologije; i

5. **peti moment** ili postmodernistička faza koja nosi sasvim nove tendencije koje idu u smjeru dekonstrukcije i dekontekstualizacije tradicionalne metodologije, a usko su povezane s razvojem teorije kaosa u društvenim znanostima.

3. PROCES KVALITATIVNIH ISTRAŽIVANJA

Tri međusobno povezane generičke aktivnosti definiraju kvalitativno istraživanje kao proces. To su **ontologija, epistemologija i metodologija**. Ontologija kao filozofska disciplina postavlja pitanja o prirodi realiteta kojega nastojimo spoznati, epistemologija kao teorija znanstvene spoznaje, postavlja pitanja o prirodi naše spoznaje, a metodologija kao logička disciplina postavlja pitanja o logičkim okvirima znanstvene spoznaje ali i o putevima i načinima kako da do te spoznaje dođemo. Iza tih izraza postoji jasno definirana biografija istraživača koji proučava subjekt u njegovim svakidašnjim aktivnostima unutar socijalnog konteksta kojem pripada. Istraživač kao multikulturalni subjekt upoznat je s različitim sociokulturnim okružjima, pristupa realitetu s nizom ideja koje oblikuje određeni paradigmatički okvir (ontologija), zatim postavlja niz pitanja o načinima spoznavanja tog realiteta (epistemologija) koja zatim proučava na posebne načine i posebnim postupcima. Svaki istraživač javno progovara iz neke zasebne interpretacijske zajednice što na svojevrsan način utječe na multikulturalne aspekte istraživanja. U ovom dijelu obrađujemo navedene tri generičke aktivnosti koje su snažno inkorporirane u proces kvalitativnog istraživanja čiji logički slijed obuhvaća pet međusobno povezanih faza: 1. istraživač kao multikulturalni subjekt; 2. glavne paradigme i interpretacijske perspektive; 3. strategije istraživanja; 4. metode prikupljanja i analize empirijske građe; i 5. umijeće interpretacije, evaluacije i prezentacije istraživačkih nalaza.

Iza svih ovih faza stoji biografski situiran istraživač koji u proces istraživanja ulazi iz neke interpretacijske zajednice koja svoj socijalnokulturni i povijesni kontekst snažno inkorporira u proces istraživanja. Spoznaja o sebi i svojem vlastitom realitetu upućuje istraživača da prihvati perspektive »drugih«, tj. one koje promatra i proučava držeći se pritom etike i politike istraživanja.

Tablica 1 opisuje međusobne odnose između pojedinih faza istraživanja koje određuju cjelokupni generički proces istraživanja.

Faza I: Istraživač kao multikulturalni subjekt

Multipla priroda kvalitativne metodologije može se označiti kao umijeće svega (*bricolage*), a kvalitativnog istraživača kao stručnjaka za sve (*bricoleur*). Denzin i Lincolnova (1994) pobliže označuju značenje ovih dvaju termina. *Bricoleur* je vrsta profesionalne sveznadarske osobe koja proizvodi i koristi se različitim znanjima i vještinama koje su međusobno blisko povezane (*bricolage*) s ciljem rješavanja nekog istraživačkog ili praktičnog problema. Rješenje problemske situacije rezultat je *bricoleurove* aktivnosti odnosno njegova umješnost u primjeni različitih metoda. Osnovno načelo kojega se drži kvalitativni istraživač jest da niti jedna metoda ne može pružiti gotova rješenja, već samo parcijalno pridonosi pronalazanju odgovora na unaprijed postavljena pitanja. Svaka istraživačka strategija djelomično pridonosi definiranju problema i indi-

rektno vodi njegovom rješavanju. Kvalitativni istraživač kao bricoleur primjenjuje široku skalu metoda i tehnika iz različitih istraživačkih paradigmi razvijajući na taj način svestrane intervencijske strategije. Budući da su kvalitativna istraživanja multimetodski i multiparadigmatski usmjerena, trianguliranje metoda i tehnika vodi boljem i dubljem zahvaćanju problema što onda postaje strategijska osnova za njegovo rješenje. U svakom slučaju primjena trigonometrijske mreže raznolikih metoda uvjetuje pokušaj osiguranja unutaršnjeg razumijevanja problemne situacije i široku perspektivu zahvata koja onda vodi njezinom rješenju. Ipak, kvalitativni istraživač ne smatra da se različite istraživačke paradigme mogu jednostavno pomiješati, jer su one filozofski sustavi koji imaju svoju autentičnu ontologiju, epistemologiju i metodologiju. Međutim, to ne znači da izbor određenog paradigmatškog okvira nužno determinira metodološki izbor jer to bi značilo put u ortodoksiju i dogmatizam.

Tablica 1 – Proces kvalitativnog istraživanja

Faza I: Istraživač kao multikulturalni subjekt
<ol style="list-style-type: none"> 1. Povijesne i istraživačke tradicije 2. Koncept o sebi i "drugima" 3. Etika i politika istraživanja
Faza II: Teoretske paradigme i perspektive
<ol style="list-style-type: none"> 1. Pozitivizam i postpozitivizam 2. Interpretizam i konstruktivizam 3. Paradigma kritičke teorije 4. Postmodernizam
Faza III: Strategije istraživanja
<ol style="list-style-type: none"> 1. Nacrt istraživanja 2. Studije slučaja 3. Hermeneutičko-fenomenološko istraživanje 4. Metodologija utemeljene teorije 5. Etnografsko istraživanje 6. Etnometodologija 7. Terenska istraživanja 8. Akcijska i aplikativna istraživanja 9. Kliničko istraživanje 10. Povijesno istraživanje 11. Biografsko istraživanje
Faza IV: Metode prikupljanja i analize podataka
<ol style="list-style-type: none"> 1. Vizualne metode 2. Verbalne metode 3. Analiza diskursa 4. Objektivna hermeneutika 5. Fenomenološka analiza 6. Tekstualna analiza 7. Kompjutorska analiza
Faza V: Interpretacija, evaluacija i prezentacija
<ol style="list-style-type: none"> 1. Kriteriji interpretativne valjanosti 2. Umijeće i politika interpretacije 3. Evaluacijske tradicije 4. Pisanje istraživačkog izvještaja i diseminacija

Faza II: Interpretativne paradigme

Paradigma se može definirati kao skup znanja i uvjerenja sustavno izložen kao teorij koja ima funkciju iniciranja teoretske produkcije, a s tim u vezi i praktičnog istraživanja na nekom disciplinarnom području, te se u tom smislu pojavljuje kao ishodište neke buduće teoretske kompozicije. Paradigme sadrže nekoliko razina analize: ontološku, epistemološku i metodološku. Pitanja koja se postavljaju s ovih različitih pozicija oblikuju proces istraživanja. Prema tome, skup ontoloških, epistemoloških i metodoloških premisa naziva se paradigmom ili interpretivnim okvirom koji usmjerava istraživački proces. Općenito gledano, kvalitativnim istraživanjem upravljaju tri dominantne paradigme. To su: interpretativno–konstruktivistička, paradigma kritičke teorije i filozofija postmoderne. Unutar tih paradigmi isprepliću se različite istraživačke perspektive od feminizma, etnoloških i kulturoloških modela pa sve do post–post modernističkih meta–teoretskih koncepcija koje je teško svrstati u neku posebnu cjelinu.

Faza III: Strategije istraživanja

Treća faza započinje s jasno definiranim i postavljenim planom ili nacrtom istraživanja koji uključuje preciznu usmjerenost na istraživačka pitanja, svrhu i ciljeve istraživanja, kao i na informacije koje će se prikupljati tijekom istraživačkog procesa. Pored proceduralnog okvira, nacrt istraživanja nas upućuje na specifične istraživačke strategije kojima raspolaže kvalitativna metodologija. Obilježje istraživačkih strategija vodi rješavanju problemske situacije. No prilikom triangulacije valja biti oprezan i voditi računa o filozofskom ishodištu pojedinih paradigmi koje nas upućuju na konkretnu strategiju istraživanja. Strategije kvalitativnog istraživanja uključuju proučavanje pojedinačnog slučaja, metodologiju utemeljene teorije, etnografska, etnometodološka, akcijska, hermeneutičko–fenomenološka, klinička i povijesna istraživanja.

Faza IV: Metode prikupljanja i analize

Široki arsenal strategija istraživanja upućuje na primjenu jednog čitavog niza metoda i tehnika za prikupljanje podataka od vizualnih i verbalnih u koje ubrajamo sudjelujuće promatranje i dubinsko intervjuiranje kao legitimne tehnike kvalitativne metodologije. Međutim, suvremeni razvoj kompjutorske tehnologije i recentni trendovi u kvalitativnoj metodologiji u fokus stavljaju mnoge druge metode i tehnike za prikupljanje i analizu kvalitativnog empirijskog materijala.

Faza V: Interpretacija, evaluacija i prezentacija

Kvalitativno istraživanje beskrajno je kreativno i interpretativno. Istraživač napušta »polje« istraživanja s obiljem empirijskog materijala na temelju kojeg će konstruirati svoje interpretacije rukovodeći se određenim kriterijima validacije. Nakon detaljne i minuciozne valorizacije koje mu omogućuju različiti programi kvalitativne evaluacije piše istraživački izvještaj na temelju teksta koji je refleksivan, povijesni i interakcijski.

4. TEMELJNI POSTULATI KVALITATIVNOG HUMANO–EKOLOŠKOG ISTRAŽIVANJA

Prije nego što prijedemo na raspravu o glavnim paradigmama i strategijama kvalitativnog istraživanja, pokušat ćemo najprije objasniti njegove temeljne postulate. Prvi korak je izgraditi neka opća načela koja vrijede za sve tipove kvalitativnih istraživanja. Mayring (1993) je u svojoj poznatoj studiji »Uvod u kvalitativno socijalno istraživanje« utvrdio pet temeljnih načela: 1. podupiranje jačeg subjektivnog odnosa u istraživanju; 2. isticanje jasnih i bogatih deskripcija i interpretacija rezultata istraživanja; 3. zastupanje načela otvorenosti u procesu istraživanja; 4. ističe se naturalističko–interpretivni pristup subjektima istraživanja; 5. analiza cjelokupnog procesa istraživanja. Ova temeljna načela koja predstavljaju okosnicu kvalitativnog istraživanja mogu se još bolje pojasniti ako se postave u obliku postulata:

Postulat 1: Predmet kvalitativnih istraživanja u humanoj ekologiji uvijek su interakcije čovjeka i njegovog okoliša. Oni moraju biti polazište i cilj istraživanja.

Predmet kvalitativnih istraživanja u humanoj ekologiji jesu različite relacije, kvalitete, stanja, ponašanja ljudi u interakciji s okolinom.

Ova se činjenica u tradicionalnoj pozitivističkoj metodologiji potpuno zanemaruje. »Objekti« istraživanja predmetom su najgrublje manipulacije prilikom čega se narušavaju temeljna etička načela i integritet ličnosti. Kvalitativna istraživanja posebno ističu humanistički pristup koji Glass (1984) formulira na slijedeći način: »Najviša obveza za društvenog istraživača – humanistu nije obožavanje znanosti već interes za čovjeka.« U tradicionalnom pristupu određene su metode tako razrađene da je njihova rafiniranost važnija od rezultata ili se pak na teren prenose teorije i teoretski konstrukti bez da je prethodno ispitana njihova primjerenost. Takav indirektni pristup bitno iskrivljuje finalne rezultate i dovodi po pogrešnih interpretacija i generalizacija. Primjera ima mnogo iz različitih disciplinarnih područja. U povijesnim istraživanjima povijesni razvoj jednog naroda prati se kroz vrijeme i djela vladara. Takvo pisanje povijesti jednostrano je i uopćeno. Novi pokret kvalitativnog mišljenja koji se naziva usmena predaja (*oral history*) pokušava analizama konkretnih iskaza subjekata dati smisao i značenje. Tako se npr. svjetska gospodarska kriza opisuje sa stajališta radničkih obitelji (*Le Play*). U pedagoškoj psihologiji razvila se poznata teorija radne motivacije koja je usmjerena na subjekt istraživanja. Jedino takva »klijentocentrički« fokusirana istraživanja mogu osigurati bolje razumijevanje učenika i tako ukazati da motivacija učenika u velikoj mjeri ovisi o njihovim specifičnim interesima nego o postizanju uspjeha u školi. I opća medicina može poslužiti kao primjer klijentocentrički usmjerenih istraživanja. Ovakav tip medicinskih istraživanja u središte stavlja cjelokupnu ličnost čovjeka u njegovom totalitetu i kontekstualnosti i takav holistički pristup postaje temelj za daljnji tretman.

Postulat 2: Na početku svake humano–ekološke analize mora stajati precizan i opsežan opis (deskripcija) predmetnog područja.

Već je Dilthey (1894) u svojim psihološkim temeljima duhovnih znanosti istaknuo da točan opis, odnosno deskripcija predmeta mora uvijek biti polazišna točka prije nego li se u drugoj fazi počinju graditi objašnjavajuće i interpretivne konstrukcije. Metoda deskripcije je, dakle, prema Diltheyu, temelj duhovnih znanosti. U fenomenološkoj

analizi deskripcija ima važnu ulogu prilikom »stavljanja u zagradu« irelevantnih elemenata empirijskog svijeta i dolaženja do tzv. »čiste svijesti« ili tzv. eidetičke strukture. Značenje ovog postulata dade se objasniti i na navedenim primjerima. Tako npr. jedan opsežan opis povijesnog razvoja neke kulture mora uzeti podatke iz različitih izvora, jedan opsežan opis odnosa učenika prema nastavnoj građi mora uzeti u obzir i utjecaj ostalih nastavnih sadržaja, točno postavljanje dijagnoze, a potom i prognoze bolesti pacijenta mora voditi računa o njegovom cjelovitom somatsko–psihičkom statusu.

Postulat 3: Predmeti istraživanja u humanoj ekologiji nikad nisu potpuno jasni i otvoreni, pa se stoga trebaju učiniti pristupačnijim pomoću procesa razumijevanja i interpretacije.

Ovaj postulat potječe iz hermeneutičke filozofije i upućuje na to da su ljudi uvijek povezani subjektivnim intencijama. To vrijedi i za predmete proučavanja u društveno–humanističkim znanostima kao i za sam proces istraživanja. Neka aktivnost ili manifestno ponašanje koje se može »objektivno« promatrati i mjeriti, može imati sasvim različito značenje, ne samo za različite aktere nego i za promatrače. Ta značenja moraju se učiniti pristupačnijim kroz interpretaciju. Proces razumijevanja smisla i značenja neke radnje, a potom i njezino pravilno tumačenje središnje je epistemološko načelo kvalitativnog istraživanja.

Postulat 4: Predmeti istraživanja u humanoj ekologiji moraju se istraživati u svojem prirodnom okružju.

Za razliku od kvantitativnih, eksperimentalnih istraživanja koje se provode *in vitro*, u strogo kontroliranim uvjetima, kvalitativna istraživanja subjekata provode se u njihovom prirodnom okružju (u obitelji, društvenoj skupini kojoj pripadaju, poduzeću u kojem rade ili lokalnoj zajednici gdje žive). Čovjeka se promatra *in vivo* u njegovim svakodnevnim aktivnostima. Čovjek sasvim drugačije reagira u laboratoriju nego u svakodnevnici. Navodne prednosti eksperimentalnih istraživanja – neutralizacija i kontrola interferirajućih varijabli – u središtu su kvalitativnog istraživanja jer upravo ti faktori mogu pojasniti problemsku situaciju subjekta. Ovo je jedan od temeljnih aksioma akcijskog istraživanja gdje se od istraživača traži da napusti temeljnu distancu prema istraživanom »objektu« i počne svjesno utjecati na događaje u rasponu od participativnog promatranja do potpune interakcije u participaciji. Ovaj nas postulat, dakle, uvodi u središnjicu akcijske metodologije jer posebno ističe poziciju istraživača i načelo deobjektivizacije. To načelo predstavlja kopernikanski obrat u metodologiji društvenih istraživanja jer se odnosi na dekonstrukciju klasične relacije »subjekt–objekt« istraživanja i uspostavljanja nove relacije »subjekt–subjekt«. Kada se uspostavi takva relacija, istraživanje postaje proces emancipacije dotadašnjeg objekta istraživanja u subjekt samoistraživanja, dok se istraživaču otvara mogućnost interpretacije stvarnog svijeta iz perspektive subjekta istraživanja.

Postulat 5: Generalizacija rezultata istraživanja ne uspostavlja se nakon finalne analize već indukcijom koja započinje na pojedinačnom slučaju.

Budući da je ljudsko ponašanje u većini slučajeva uvjetovano situacijom istraživanja odnosno vezano uz određeni sociokulturni i povijesni kontekst, potpune generaliza-

cije ne mogu se ostaviti pomoću procesa randomizacije i homogenizacije. Slučajno odabiranje uzorka iz kritične mase slučajeva kako bi se na temelju tog uzorka moglo zaključivati o parametrima populacije što u kvantitativnom istraživanju predstavlja osnovni postulat, u kvalitativnoj studiji ne vrijede. U kvalitativnom istraživanju pažljivo se mora analizirati svaki pojedinačni slučaj, a tek onda izvoditi generalizacije koje nikad nisu apsolutni niti općevažeći zakoni.

Međutim, navedeni postulati kvalitativnog istraživanja još su uvijek preopćeniti i u tolikoj mjeri apstraktni da ne mogu smisleno utjecati na konkretne istraživačke radnje. Osnovni cilj mora operacionalizirati postulate koji se sada nalaze na konceptualnoj razini da bi bili jasniji u skladu s kasnije postavljenim istraživačkim strategijama i tehnikama. Tek tada kvalitativno istraživanje postaje praktična aktivnost koja se može evaluirati i verificirati. Najbolji način je da se temeljni postulati detaljno razrade u sklopu jednog operativnog modela.

Tako, primjerice, postulat – usmjerenost na subjekt – može se specificirati u tri smjera. Treba uvijek uzeti u obzir cjelovitost subjekta u njegovoj genezi. To znači holistički i historijski pristup predmetu istraživanja. I konačno, klijentocentrički usmjereno istraživanje mora uvijek započeti na jednom praktičnom problemu. Postulat orijentacije na subjekta usko je vezan s postulatom usmjerenja na svijet svakodnevnog iskustva koji ovdje ne treba posebno objašnjavati.

Postulat pažljive i bogate deskripcije sadrži u sebi tri metoda načela koja se u kvalitativnom istraživanju ponovo ističu. Točan i precizan opis znači, prije svega, da okvir deskripcije mora biti postavljen na pojedinačnom slučaju. Opis je moguć samo onda ako se suprotstavi što većoj javnoj provjeri koja pomoću određenih postupka kontrolira subjekte deskripcije. Ovaj postulat usko je vezan s jednim od temeljnih kriterija interpretativne valjanosti – objektivnošću.

Osnovni hermeneutički postulati interpretacije i razumijevanja ukazuju na to da je nemoguće vrijednosno–neutralno istraživanje. U svaki proces istraživanja ugrađeni su određeni vrijednosni sustavi tako da je kvalitativno istraživanje uvijek vrijednosno angažirano. Nadalje, smisljena interpretacija i razumijevanje moguće je samo onda ako postoji apriorno predmnijevanje subjekta istraživanja i tako započinje poznata hermeneutička spirala.

Konačno postulat postupne generalizacije gradi se na temelju indukcije formuliranjem pravila i zakona, pri čemu se, gdje god je to moguće, izvodi smisljena kvantifikacija.

Navedene postulate moguće je svrstati u jedan generalni model u sklopu kojega se razrađuju 13 standarda ili potporna kvalitativnog istraživanja. To su: studija slučaja, otvorenost, kontrola metoda, predmnijevanje, introspekcija, interakcija, cjelovitost, historicitet, orijentiranost problemu, argumentirano uopćavanje, indukcija, pravila i zakoni, i kvantifikacija.

Navedene methodske temelje ili standarde treba posebno pojasniti, kako bi se građa kvalitativnog istraživanja stabilizirala u svojoj konstrukciji.

Tablica 2 – Temelji kvalitativnog mišljenja

PROCES UOPĆAVANJA					
10. Argumentirano uopćavanje		11. Indukcija		12. Pravila i zakoni	
13. Kvantifikacija					
SUBJEKT ISTRAŽIVANJA					
7. Cjelovitost		8. Historicitet		9. Orijentiranost problemu	
SVAKODNEVICA					
DESKRIPCIJA			INTERPRETACIJA		
1. Studij slučaja	2. Otvorenost	3. Kontrola metoda	4. Predmnijevanje	5. Introspekcija	6. Interakcija

4.1 Studij slučaja

Kvalitativno humano–ekološko istraživanje uvijek polazi od proučavanja pojedinačnog slučaja kako bi formuliralo hipoteze i opće teorije o proučavanom fenomenu. Osnovni postupak u studiji slučaja sastoji se u sagledavanju svih važnijih aspekata jedne pojave ili situacije uzimajući kao jedinicu analize: pojedinačnog subjekta, obitelj, poduzeće, lokalnu zajednicu ili kulturu. Svaka od tih jedinica analize smatra se zasebnom cjelinom ili entitetom koja može ili ne mora biti u relaciji s drugim entitetima. Bitno je da veličina uzorka bude $n=1$. U svojoj naglašenoj »kvantofreniji« i »metromaniji«, kvantitativna istraživanja zanemaruju analizu pojedinačnih slučajeva, smatrajući da to nije pouzdana strategija za izvođenje valjanih zaključaka. Stoga se kvantitativna istraživanja usmjeravaju na strategiju izbora uzorka kao jedinu metodološku opciju, pri čemu postoji opasnost udaljavanja teorije od dobivenih rezultata. Istina, spoznajni proces generalizacije može odstupiti od analize pojedinačnog slučaja, ali uvijek mora polaziti od njega, pa bi u kvantitativna istraživanja većeg obuhvata trebalo ugraditi studiju slučaja radi što bolje interpretacije dobivenih rezultata istraživanja. Iz ovoga se može formulirati prvi standard kvalitativnog istraživanja.

U svaki se proces istraživanja mora ugraditi studija slučaja na temelju koje je moguće provjeriti vjerodostojnost teorije i smislenost interpretacije dobivenih rezultata.

4.2 Otvorenost predmetu istraživanja

Načelo otvorenosti prema predmetu istraživanja postavila je Christa Hoffmann–Reinn (1980) kao glavno načelo interpretativnog istraživanja. Bez otvorenosti predmetu nije moguća čista deskripcija, a time niti smisljena interpretacija. Ova otvorenost se može utvrditi na epistemološkoj i metodološkoj razini. Teoretski konstrukti i hipoteze, pa i sam postupak istraživanja ne smiju zakrčiti pogled na relevantne aspekte problema istraživanja a ponekad je potrebno polazne hipoteze redefinirati i modificirati. Prije početka humano–ekološkog istraživanja mora se jasno formulirati problem, odrediti predmet i ciljevi istraživanja kao i postaviti provizorne hipoteze. Međutim, tijekom samog izvođenja istraživanja mogu se pojaviti neki novi momenti koji nisu hipotezama bili obuhvaćeni, pa je polazne hipoteze potrebno redefinirati, a sam proces istraživanja usmjeriti u drugom smjeru. Od samog početka istraživač mora otvoreno pristupati predmetu istraživanja i stalno imati senzibilitet za neočekivane i uzgredne

učinke jer ako se ukaže potreba za promjenom nacrtu istraživanja, to dovodi do rekonstrukcije inicijalne teorije. *Serendipity* fenomen ili pažnja za neočekivano uvodi nas u drugi standard kvalitativnog istraživanja:

Proces istraživanja treba biti otvoren prema predmetu, tako da su tijekom istraživanja moguće stalne preinake, dopune i revizije provizornih hipoteza kako bi se generirala valjana teoretska konstrukcija.

4.3 Kontrola metoda

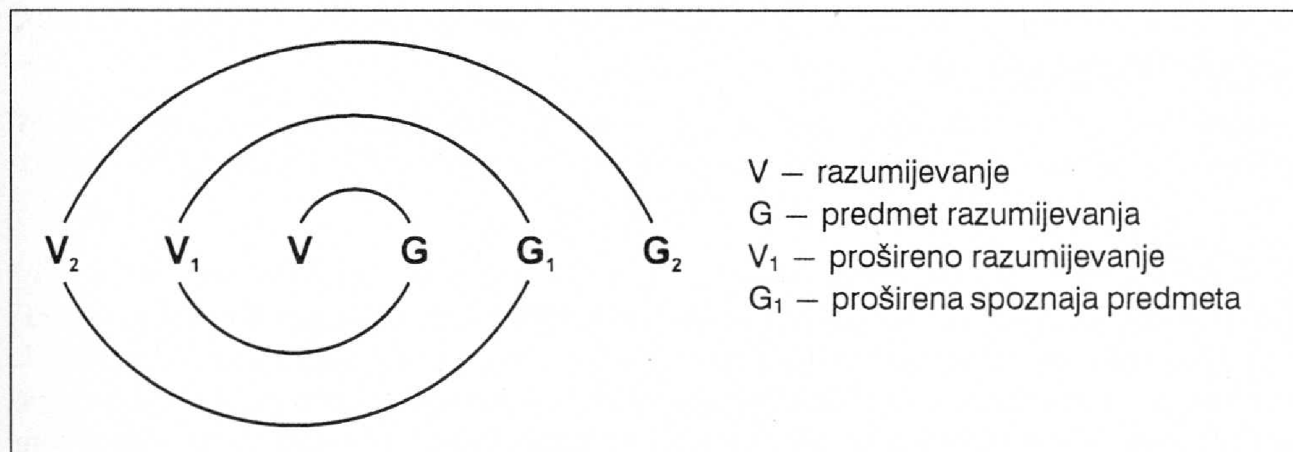
Holistički opis, odnosno opširna deskripcija predmeta istraživanja moguća je samo onda ako se pored načela otvorenosti uspostavi stalna kontrola nad metodama istraživanja. To je još jedan standard koji je u dosadašnjim kvalitativnim istraživanjima bio zanemaren. Najbolji i najuvjerljiviji rezultati postaju potpuno besmisleni ako se ne mogu provjeriti, a to znači da se postupci istraživanja moraju podvrći kontinuiranoj i rigoroznoj metodičkoj kontroli. Naime, što je proces istraživanja otvoreniji, to se što točnije i detaljnije mora opisati i dokumentirati svaki postupak koji mora slijediti određene faze. Ovaj standard predstavlja temelj za izvođenje generalizacije rezultata.

Cjelokupni proces istraživanja treba biti pod stalnim nadzorom, što znači stalnu i rigoroznu metodičku kontrolu svih faza. Pojedinačne korake u postupcima istraživač mora eksplicirati i objasniti kako bi se što lakše mogli provjeriti od drugih neovisnih promatrača.

4.4 Razumijevanje

Razumijevanje predmeta istraživanja osnovno je epistemološko načelo hermeneutike. Ako ne postoji razumijevanje predmeta istraživanja, nemoguća je i njegova smisljena interpretacija. Kao put za osiguranje razumijevanja u hermeneutičkoj se tradiciji primjenjuje tzv. »hermeneutička spirala«. Postupak se razvio u radu na tekstovima. Na razumijevanje nekog teksta, tako glasi osnovna teza, djeluje određeno predmnijevanje o značenju pojedinih pojmova koji se upotrebljavaju u tekstu. Na osnovi tog predmnijevanja moguće je razumjeti pojedine odlomke teksta. Istodobno će razumijevanje tih odlomaka precizirati značenje pojmova koji se pri tom primjenjuju i na taj način ispraviti prvotno predmnijevanje. Izmijenjeno predmnijevanje o značenju pojmova utjecat će na drugačije razumijevanje cjelokupnog teksta. Time nastaje krug razumijevanja, naime spiralno kretanje između predmnijevanja i razumijevanja teksta koje se može grafički prikazati:

Slika 1 – Grafički prikaz hermeneutičke spirale

Navedeni hermeneutički postulati vrijede za svaku vrstu fleksibilno vođenih istraživanja koja ne podliježu strogim kanonima kvantitativne metodologije, već su otvorena za mnoge alternativne pristupe. Ovo nas hermeneutičko pravilo dovodi do sljedećeg standarda kvalitativnog istraživanja.

Analizi predmeta istraživanja mora prethoditi razumijevanje njegova smisla i značenja. Jedino je tako moguća smisljena interpretacija koja se ne svodi na jednostranu analizu uzročno–posljedičnih odnosa temeljenu na zakonu vjerojatnosti, već na shvaćanje geneze samog predmeta.

4.5 Introspekcija

Introspekcija ili samopromatranje je opažanje vlastitih doživljaja i stanja. U području psihologije dugo se vodila rasprava je li introspekcija znanstvena metoda ili ne. Međutim, niti druge društvene znanosti nisu ostale izvan te rasprave. U modernoj povijesnoj znanosti Franz Bretano prvi je otkrio da je postupak unutaršnjeg opažanja jedini mogući pristup intrapsihičkim fenomenima. Već ranije spomenuti Wilhelm Wundt pokušao je ovaj pristup sistematizirati, odnosno standardizirati. Metoda introspekcije imala je mnogo pristaša, ali i protivnika. Kvantitativni metodolozi odbacuju ovaj postupak kao krajnje spekulativan i subjektivistički, dok je u kvalitativnim istraživanjima ovo vrlo popularna metoda. Kvalitativni metodolozi smatraju da bez introspekcije nije moguće razumijevanje »drugih« jer ako ne razumijemo vlastite misli i osjećaje, ne možemo razumjeti niti unutarnja stanja subjekta kojeg promatramo. Iz ovoga slijedi peti standard kvalitativnog istraživanja.

U procesu kvalitativnog istraživanja metoda introspekcije važan je izvor informacija i samo se ona mora sustavno provoditi na temelju specijalno razrađenih protokola samopromatranja.

4.6 Interakcija

U kvalitativnom istraživanju postoji stalni proces dinamičke interakcije između istraživača i subjekta istraživanja. Ako istraživač želi doći do podataka, on mora razumjeti dinamiku procesa interakcije koja započinje razgovorom ili diskursom. Komunikacija koja se razvija tijekom interakcije omogućuje istraživaču da spozna kako se pojedini subjekti osjećaju, što misle ili što rade. Općenito, ono što istraživač zna o nekoj osobi ovisi o broju i karakteru naših interakcija i komunikacija. Ako dulje s nekim komuniciramo, učimo predviđati njegove reakcije. Što je komunikacija češća, ima više informacija i može se točnije predviđati ponašanje. Polazeći od te postavke, Moser (1975) uspostavlja instancu diskursa koja pruža mogućnost simetričke komunikacije između istraživača i ostalih sudionika u projektu. Iz navedenog proizlazi sljedeći standard kvalitativnog istraživanja.

Istraživanje se ne shvaća kao registriranje objektivnih obilježja predmeta istraživanja, već kao interakcijski proces u kojem se mijenja subjekt istraživanja, istraživač i uvjeti istraživanja.

4.7 Holizam

Važno obilježje kvalitativnog istraživanja je stavljanje težišta na cjelovit način razmatranja ljudi. Za razliku od analitičkog postupka koji ima za cilj raščlanjivanje socijalnih pojava i procesa na njihove jednostavnije sastavne dijelove radi lakšeg proučavanja, metoda sinteze je postupak znanstvenog istraživanja i objašnjavanja stvarnosti putem

spajanja, sastavljanja jednostavnih procesa u složene makroprocese radi zahvaćanja cjelovitosti zbivanja kakva doista postoje u zbilji. Iz toga proizlazi sljedeći standard.

U kvalitativnom istraživanju analitičko–sintetičke metode međusobno se pretpostavljaju: tako analiza pretpostavlja nepoznatu, objektivno ostvarenu sintezu raznih činitelja u jednom predmetu ili pojavi. I sinteza pretpostavlja analizu, jer bez poznavanja dijelova i bitnih svojstava nekog predmeta nije moguće izvršiti cjelovitu sintezu.

4.8 Genetički pristup

U kvalitativnom istraživanju posebnu pozornost treba usmjeriti na povijesni ili genetički pristup koji je u kvantitativnom istraživanju prilično zanemaren. Svrha genetičkog pristupa je dugoročno istraživanje porijekla, pravca, tendencije, tempa, tipa i granica razvoja nekog sustava, pojave ili procesa. Genetičko istraživanje treba ustanoviti uzroke i međusobne relacije između niza faktora koji su se zbivali u prošlosti kako bi se razvojno i longitudinalno rasvijetlila aktualna situacija i prevideo njezin budući smjer kretanja. Iz toga proizlazi novi standard kvalitativnog istraživanja.

U kvalitativnom istraživanju predmeti proučavanja moraju se sagledati razvojno i cjelovito u svojoj povijesnoj dimenziji jer je svaka sadašnja situacija ili problem odraz nekih prošlih zbivanja.

4.9 Usmjerenost istraživanja

Kvalitativno istraživanje mora uvijek biti problemski orijentirano i to je ona demarkacijska linija koja razgraničava bazično od aplikativnih istraživanja. Centriranost istraživanja na subjekt i njegove probleme ima fenomenološko značenje. Istraživanjem se nastoje otkriti subjekti jedinstveni osobni i osobiti problemi, njegovi jedinstveni osjećaji, percepcije, stavovi, uvjerenja i ciljevi. Proces istraživanja može se uspješno zbivati jedino sa stajališta subjekta unutar njegovog okvira referencije. Ova problemska orijentacija studije nameće novo pravilo:

Cilj kvalitativnih istraživanja u društveno–humanističkim i primijenjenim znanostima mora biti konkretno istraživanje praktičnih problema.

4.10 Generabilnost rezultata

Rezultati istraživanja u kvalitativnim istraživanjima korisni su samo za određeno područje istraživanja. Ako se ti isti rezultati žele primijeniti na drugo »polje« istraživanja, potrebno ih je generalizirati. Generalizacija se izvodi tako da se na svakom pojedinačnom slučaju mora točno obrazložiti zašto je ona izvediva i moguća. To dovodi do primjene sljedećeg standarda:

Kod postupka generalizacije u kvalitativnim se istraživanjima mora argumentirano navesti koji su rezultati iz kojih geografskih područja ili povijesno socijalnih konteksta uzeti i uopćeni.

4.11 Indukcija

Prirodoslovne znanosti i kvantitativna istraživanja primarno su se orijentirala na dedukciju kao glavnu metodu spoznaje. U logičkom pogledu, dedukcija je analitičko izvođenje hipoteza iz jedne opće teorije koje se zatim provjeravaju različitim analitičkim postupcima. Za razliku od tradicionalnih empirijskih studija kvalitativna istraživanja smatraju metodu indukcije primarnom metodom spoznaje i ona znači

zaključivanje od posebnih na opće sadržaje. Prema tome, kvalitativna istraživanja polaze od promatranja pojedinačnih i posebnih fenomena i od tuda izvode zaključke na jedan opći referentni okvir. Međutim, pokušaj oštrog razdvajanja indukcije od dedukcije u kvalitativnim istraživanjima logički je neosnovano i neodrživo s obzirom na holistički pristup predmetu istraživanja. To nas uvodi u novo pravilo koje glasi:

U kvalitativnim istraživanjima mora biti istaknuto dijalektičko jedinstvo pojedinačnog–posebnog– i općeg i obrnutno. Indukcija i dedukcija imaju zajednički osnovni predmet spoznaje do kojeg dolazimo integracijom oba postupka.

4.12 Pravila i zakoni

U društveno–humanističkim znanostima rijetko kada je moguće istražiti općeprihvaćene i univerzalne zakonitosti. Čvrsti aksiomi postoje samo u prirodnim znanostima. Ljudi se ne ponašaju automatski prema nekim unaprijed postavljenim determinističkim pravilima, već u skladu sa svojim mislima, potrebama i osjećajima. Ponašanje se ne zbiva po linearnim uzročno–posljedičnim obrascima nego prema značenjima koja određuju naš unutarnji okvir referencije, ali i situacioni faktori. Iz toga proizlazi sljedeće pravilo:

U kvalitativnim istraživanjima u sklopu društveno–humanističkih znanosti djelujemo prema određenom fenomenološkom polju kojeg oblikuje naš unutarnji referentni okvir ali i društveni kontekst.

4.13 Kvantifikacija

Osnovna funkcija kvalitativnog istraživanja je da se omogući smisljena kvantifikacija empirijskih sadržaja kad god je to moguće i potrebno. Kvantifikacija predstavlja poseban postupak formalizacije, pri čemu se kvalitativni empirijski sadržaji, prema određenim pravilima, pretvaraju u svoj numerički oblik, a analiza se dalje izvodi statističkim i matematičkim metodama. Kvantitativni podaci dobivaju se bilo njihovim neposrednim prikupljanjem u numeričkoj formi, bilo da se prethodno dobiveni kvalitativni podaci naknadno kvantificiraju. Iz ovoga proizlazi posljednji standard kvalitativnih istraživanja:

Krajnji cilj kvalitativnih istraživanja je kvantifikacija koja nastaje na temelju detaljne kvalitativne analize, kodiranjem i kategorizacijom ključnih pojmova u konceptualne sheme. (Glasser, Strauss, 1967).

Ovime smo opisali trinaest standarda koji pojašnjavaju temeljne postulate i služe za razvoj generalnih strategija i nacрта kvalitativnih istraživanja. Da zaključimo. Za neko empirijsko istraživanje možemo reći da je kvalitativno ako udovoljava sljedećim kriterijima, odnosno ukoliko:

1. je u istraživački proces ugrađena studija slučaja
2. je istraživački proces otvoren revizijama i različitim nadopunama
3. u istraživanju postoji kontrola nad postupcima i metodama
4. je empirijski materijal dobiven introspekcijom pogodan za analizu
5. u istraživanju postoji dinamička interakcija između sudionika
6. se predmet istraživanja promatra razvojno i kontekstualno

7. je istraživanje problemski usmjereno
8. postoji argumentirana generalizacija rezultata
9. se generalizacija temelji na indukciji
10. se istraživanje provodi situacijski, a ne prema općevažećim zakonima
11. se može izvršiti smisljena kvantifikacija empirijskih sadržaja
12. se istraživanju pristupa kritički i racionalno
13. se predmet istraživanja zahvaća cjelovito i longitudinalno.

Kao što smo vidjeli, kvalitativno istraživanje u području humane ekologije zbiva se povijesno, interakcijski i situacijski. Humani ekolozi koji provode kvalitativne studije na temelju osobnog iskustva razmišljaju uvijek refleksijski, povijesno i biografski. Oni proučavaju različite strategije istraživanja koje im omogućuju povezivanje stečenog iskustva i globalnog sociokulturnog konteksta. Kvalitativno istraživanje je, dakako, uokvireno dominantnom paradigmom te postavlja ontološka, epistemološka i metodološka pitanja koja se odnose na prirodu ispitivanog realiteta, podrijetlo spoznaje i načine dolaženja do te spoznaje.

LITERATURA

- Denzin, N., Lincoln, Y. (1994). **Handbook of Qualitative Research**. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications.
- Dilthey, W. (1959). Einleitung in die Geisteswissenschaft. In: Dilthey, W. **Gesammelte Schriften**. Bd. 1, Stuttgart.
- Geertz, C. (1983). **The Interpretation of Cultures: Selected Essays**. New York: Basic Books.
- Glaser, B. G., Strauss A. L. (1967). **The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research**. Chicago: Aldine.
- Glass, J. F. (1972). **The Humanistic Challenge to Sociology**. Pacific Palisades: M. Goodyear Publishing Company, Inc.
- Habermas, J. (1986). **Tehnika i znanost kao ideologija**. Zagreb: Školska knjiga.
- Hoffmann-Riem, C. (1980). Die Sozialforschung einer interpretativen Sociologie. **Kölner Zeitschrift für Sociologie und Sozialpsychologie**, 32, 339–372.
- Mayring, Ph. (1993). **Einführung in die qualitative Sozialforschung. Eine Anleitung zu qualitativem Denken**. BRLTZ, Psychologie Verlags Union. Augsburg.
- Moser, H. (1975). **Methoden der Aktionsforschung**. München: Kösel.
- Nelson, C., Treichler, P.A., Grossberg, L. (1992). **Cultural Studies**. New York: Routledge.

QUALITATIVE RESEARCH IN SOCIAL SCIENCES AND HUMAN ECOLOGY

Aleksandar Halmi
Faculty of Law, Zagreb

Josipa Crnoja
Faculty of Law, Department of Social Work, Zagreb

Summary

Qualitative research methodology has a long and separated history within the framework of applied social and the humanities. In sociology, monograph studies of 'The Chicago School' in the period between 1920s and 1930s have established the importance of qualitative research for the study of individuals, groups and communities. In social anthropology studies of Boas and Malinowsky are mentioned as those that especially points out the importance of the field research work. Very soon the qualitative research have been spread within other disciplinary fields and began to apply in almost all applied social sciences. Quantitative methodology, which has been until now predominant in this field, cannot completely offer answers to all those complex questions. Holistic approach to human ecology requires triangulation of methodologies. After the brief introduction into the field of qualitative research, the author elaborates some of the fundamental features, the historical framework, the process and basic postulates of quantitative research.

Key words: *human ecology, qualitative methodology, paradigm, research strategy*

QUALITATIVE FORSCHUNGEN IN DEN SOZIALWISSENSCHAFTEN UND IN DER HUMANÖKOLOGIE

Aleksandar Halmi
Juridische Fakultät, Zagreb

Josipa Crnoja
Studienzentrum für Sozialarbeit der Juridischen Fakultät, Zagreb

Zusammenfassung

Die qualitative Forschungsmethodologie hat eine lange und gesonderte Geschichte im Rahmen der angewandten sozial-humanistischen Wissenschaften. In der Soziologie sind es die zwischen den 1920er und 1930er Jahren entstandenen monographischen Studien der Chicagoer Schule, die die Bedeutung von quantitativen Forschungen für das Studium von Einzelnen, Gruppen und Gemeinschaften betont haben. In der Sozialanthropologie werden die Studien von Boas und Malinowski erwähnt, die die Bedeutung der Feldforschung hervorheben. Kurz darauf begannen sich qualitative Forschungen auf andere Disziplinen zu verbreiten, so dass sie in fast allen angewandten Sozialwissenschaften Anwendung finden. Es hat sich nämlich erwiesen, dass die bis dahin vorherrschende quantitative Methodologie nicht in der Lage war, alle Forschungsfragen zu beantworten. Der holistische Ansatz in der Humanökologie erfordert eine Triangulierung der Methodologien. Nach einer kürzeren Einleitung in den Bereich qualitativer Forschungen werden in dieser Arbeit einige Hauptmerkmale, der geschichtliche Rahmen, der Prozess und die grundlegenden Ansätze qualitativer Forschungen ausgearbeitet.

Grundausrücke: *Humanökologie, qualitative Methoden, Paradigmen, Forschungsstrategien*